

Досвід зарубіжних країн



Як стають бібліотекарями у США: деякі аспекти вищої бібліотечної освіти

У статті представлено історичні аспекти розвитку та сьогодення американської бібліотечної освіти.

Система освіти в США є досить розгалуженою та багатоступеневою. В США існує поділ освітніх установ на приватні та державні, прибуткові та неприбуткові¹. Незважаючи на децентралізацію та поділ освітніх установ, зміст навчання залишається практично незмінним.

Структура вищої освіти у США² (мал. 1):

- * Ступінь асоціанта (мистецтв, наук або прикладних наук) – 2 роки навчання у ком'юніті-коледжі (пор. до українського технікуму).

- * Бакалавр (мистецтв або наук) – 4 роки міждисциплінарних студій в університеті або коледжі.

- * Магістр (мистецтв, наук, бізнесового адміністрування) – 2 роки навчання в університеті, поділяється на два типи: магістр-дослідник та магістр-професіонал.

- * Доктор філософії (не тотожно, але близько до кандидата наук в Україні).

Типовий академічний рік у США триває 9 місяців і складається з трьох семестрів. Протягом кожного семестру студент обирає курси, кожен з яких нараховує певну кількість кредитів. У середньому для ступеня бакалавра потрібно набрати 120-130 кредитів і 30-64 – для ступеня магістра³.

Так історично склалося, що бібліотечна освіта у США тісно пов'язана з розвитком професій-

ної освіти та економіки. До середини XIX століття публічні бібліотеки мали невеликі фонди, і відповідно малі штати працівників без спеціальної освіти, а наукові бібліотеки обслуговувались виключно чоловіками-науковцями.

До 1850 року ніхто навіть не говорив про необхідність бібліотечної освіти, бібліотекарі навчалися на своїх помилках і нарешті у період з 1850 до 1875 року почали з'являтися перші бібліотечні наукові статті у педагогічних журналах, а згодом і в бібліотечних часописах.

Основні принципи бібліотечної освіти були закладені у період з 1876 до 1923 року, коли США стали адаптувати елементи британської освітньої моделі.

Серед найбільших ентузіастів американської бібліотечної справи та освіти вагомим внеском вирізняється Мелвіл Дьюї⁴ (розробник відомої усім бібліотечної класифікації ДДК)⁵. Дьюї у 1876 році започаткував перший бібліотечний часопис American Library Journal, редакцію якого у 1877 році під свій патронат взяла новостворена Американська бібліотечна асоціація (одним із засновників якої також був Дьюї), змінивши назву часопису на Library Journal. Як відомо, саме після створення Американської бібліотечної асоціації розпочалися серйозні розмови про утвердження бібліотечної професії та бібліо-

**Світлана
Чуканова,**

координатор
Американської бібліотеки
ім. В. Китастого у
Національному університеті
"Кієво-Могилянська академія"

течної науки⁶. Саме тоді постало питання про те, що бібліотечна справа повинна посісти належне місце серед наук та навчальних дисциплін.

Хоча сам М. Дьюї велику увагу приділяв технічним аспектам бібліотечної професії, він завжди наголошував на важливості моральних принципів та етичних норм для професії бібліотекаря. Саме завдяки цьому видатному бібліотекознавцю розпочалося професійне навчання бібліотекарів у США. Відбулося це у 1879 році, коли почали відкриватись бібліотечні школи. Справу Дьюї продовжили його учні, які згодом стали розробляти власні навчальні плани для студентів бібліотечних шкіл⁷. Ось так коротко можна описати історію виникнення бібліотечної освіти у США, а далі звернемо увагу на сучасний стан справ у цій царині.

У США з 1992 року немає ступеня бакалавра з бібліотечної справи. Цю спеціальність можна отримати лише в магістратурі, маючи ступінь бакалавра з будь-якої іншої спеціальності. Магістр бібліотекознавства та інформології – відносно новий ступінь, раніше (проте він діє і нині) бібліотекарі здобували ступінь магістра бібліотекознавства або магістра наук з бібліотекознавства.

Багато бібліотек у США при зарахуванні на роботу вимагають від майбутніх кандидатів диплом про завершення магістерської програми з бібліотекознавства та інформології, акредитованої Американською бібліотечною асоціацією. Цей приклад впливу громадської організації на зміст професійного навчання є унікальним, адже показує силу, яку має професійна спільнота у навчанні та підготовці майбутнього покоління фахівців. Перелік університетів та освітніх установ, які можуть надати освіту за такою програмою, затверджено власне Американською бібліотечною асоціацією⁸. Вона також є відповідальною за розробку стандартів, яким повинні відповідати магістерські програми з бібліотекознавства та інформології.

За даними опитування, розпочатого у 2012 році, інформаційне агентство US News склало рейтинг

51 бібліотечної школи, акредитованої Американською бібліотечною асоціацією. Ранжування проводилось на основі опитування та аналізу навчальних програм⁹. Отже, на сьогоднішній день трійку найкращих навчальних програм за спеціальністю бібліотекознавство та інформологія надають¹⁰:

1. Іллінойський університет Урбана-Шампейн¹¹;

2. Університет Північної Кароліни – Чапел Гілл¹²;

3. Вашингтонський університет¹³.

Майже в усіх університетах-лідерах бібліотечні спеціальності подібні: архівна справа, робота в цифровому середовищі, інформаційні системи, робота з медіазасобами, робота в бібліотеках для дітей та молоді. Подекуди зустрічаються й такі спеціальності, як бібліотекознавство в галузі охорони здоров'я, правове бібліотекознавство.

Наукова робота та навчальна програма з бібліотекознавства та інформології у США займаються нагальними питаннями, вирішення яких суттєво впливають на стан бібліотечної справи. Серед основних проблем, які активно досліджуються бібліотекознавством та інформологією у США, можемо назвати:

- * інформаційно-пошукова поведінка користувачів;
- * авторське право;
- * оцифрування рідкісних видань;
- * аналіз думки користувачів щодо поліпшення послуг;
- * веб-дизайн;
- * менеджмент бібліотечних колекцій;
- * "хмарні технології";
- * опис метаданих.

На відміну від США, в Україні поки що наукова та навчальна робота в цій галузі дещо відстає. Основною відмінністю між бібліотечною освітою США та України є відсутність у США ступеня бакалавра з бібліотекознавства. Це дає кращий результат, адже особа, що вступає до бібліотечної школи, вже має базову, а іноді повну вищу чи навіть наукову освіту, і до того ж має досвід роботи у бібліотеці. В Україні бібліотекарів готують одра-

зу, починаючи зі ступеня бакалавра, досвід роботи у бібліотеці не є обов'язковою вимогою при вступі. Як результат, бібліотекар у США – досвідчений працівник з ґрунтовними знаннями у кількох галузях, котрий пройшов фахову підготовку за програмою, зміст якої визначений та затверджений громадською організацією, яка ставить вимоги до роботи бібліотекарів у США.

У стандартах, запроваджених Американською бібліотечною асоціацією, зазначається, що "Бібліотечні та інформаційні студії – це дисципліна, яка займається вивченням сервісів та технологій, направлених на управління інформацією та ресурсами. Ця дисципліна повинна ознайомити студентів з тим, як необхідно створювати, упорядковувати, розповсюджувати, зберігати, ідентифікувати, описувати, аналізувати та оцінювати інформаційні ресурси". Навчальний план програми збалансовано теоретичними та практичними компонентами.

Типовий навчальний план зі спеціальності бібліотекознавство та інформологія у США включає такі дисципліни:

- * принципи роботи довідкової служби;
 - * каталогування;
 - * принципи комплектування;
 - * основи роботи у шкільній бібліотеці;
 - * архівна справа (опціонально).
- Можливий також фокус на такі дисципліни (інформаційного характеру):
- * створення та управління базами даних;
 - * розробка веб-сайтів;
 - * інформаційна архітектура.

Навчальний план також може містити дисципліни на кшталт менеджменту та педагогіки. Зазвичай під час останнього семестру програми студенти пишуть дипломні роботи.

Оцінювання знань у програмі відбувається з урахуванням усіх компетентностей студента. Основну частку оцінки складають практичні завдання – 60%, наступними є контрольні роботи – 20%, презентації та колективна робота – 15%, аудиторна робота – 5% (мал. 2). Велику увагу викладачі

приділяють дослідницьким здібностям студентів, саме тому найбільшу частку оцінки становлять виконання практичних завдань та досліджень.

Дослідницькі методи, які зазвичай використовують студенти при навчанні у програмі:

- * експериментальне дослідження;
- * аналіз змісту;
- * історіографія;
- * інтерв'ю.

Зазначимо також, що до бібліотечної школи вступають особи, що мають не лише ступінь бакалавра (подекуди й магістра) з іншої спеціальності, але й мають досвід роботи у бібліотеці¹⁴.

Ступінь магістра з бібліотекознавства та інформології надає право працювати за такими спеціальностями¹⁵:

- * редактори у видавництвах;
- * інформаційні аналітики;
- * контент-менеджери;
- * адміністратори баз даних;
- * інформаційні брокери (виконують дослідження на замовлення);
- * інформаційні провайдери;
- * інформаційні систематики;
- * веб-майстри.

У результаті навчання студент повинен отримати навички, необхідні для роботи бібліотекаря, а саме: здатність до критичного мис-

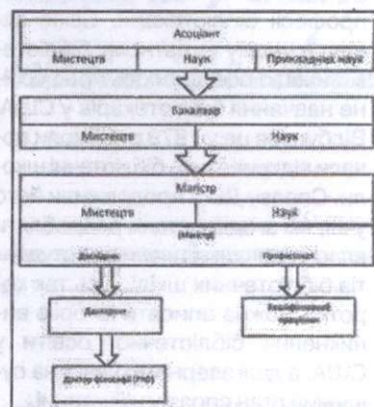
лення та здійснення наукового пошуку, комунікативні здібності, розуміння бібліотечної науки та суміжних дисциплін, усвідомлення ролі професійної етики, вміння пропагувати ресурси відкритого доступу, знання авторського права, вміння надавати кваліфіковані та якісні послуги¹⁶.

Для професійного бібліотекаря також важливим є знання мов, особливо для каталогізатора; комп'ютерна грамотність та вміння працювати з електронними ресурсами та базами даних. Незважаючи на те що підготовка спеціалістів з бібліотечної справи в США направлена на розвиток різних професійних якостей та вмінь, при безпосередній роботі у бібліотеці, працівник обирає один конкретний напрям, у якому надалі відшліфує свою професійну майстерність. Також зауважимо, що більшість бібліотечних шкіл надає своїм студентам змогу пройти стажування (інтернатуру) як реальне, так і віртуальне в бібліотеках, здебільшого публічних або шкільних, але можуть бути й академічні¹⁷.

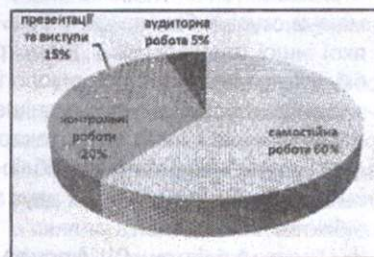
Велику увагу під час професійної підготовки бібліотекарів у США приділяють авторському праву, захисту персональних даних та кодексу професійної етики¹⁸. Такі поняття є необхідними в подальшій діяльності, адже саме вони закла-

дають підґрунтя професійній особистості. Як бачимо, основні принципи та засади професії, важливість яких підкреслював Мелвіл Дьюї, залишаються актуальними й нині. Мабуть, саме тому, професія бібліотекаря у США є важливою та потрібною.

Мал. 1. Структура вищої освіти у США



Мал. 2. Оцінювання знань у програмі з бібліотекознавства та інформології у США



¹ <http://www.euroeducation.net/prof/usa.htm>

² http://www.aacc.nche.edu/Resources/aaccprograms/international/Documents/studentguide/sg8_structureoftheushigheredsystem.pdf

³ <http://www.universitiesintheusa.com/american-education.html>

⁴ <http://www.oclc.org/dewey/resources/biography.en.html>

⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Melvil_Dewey

⁶ Пашкова Валентина Степанівна. Еволюція національних бібліотечних асоціацій (1876-2009) : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук / Пашкова Валентина Степанівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - К. : [б. в.], 2010. - 40 с.

⁷ Richard E. Rubin. Foundations of Library and Information Science. 3rd ed. New York: Neal-Schuman, c2010. p. 81.

⁸ <http://www.ala.org/accreditedprograms/directory>

⁹ <http://www.usnews.com/education/best-graduate-schools/articles/2013/03/11/methodology-best-library-and-information-studies-rankings>

¹⁰ <http://grad-schools.usnews.rankingsandreviews.com/best-graduate-schools/top-library-information-science-programs>

¹¹ <http://grad-schools.usnews.rankingsandreviews.com/best-graduate-schools/top-library-information-science-programs/university-of-illinois-at-urbana-champaign-145637>

¹² <http://grad-schools.usnews.rankingsandreviews.com/best-graduate-schools/top-library-information-science-programs/university-of-north-carolina-at-chapel-hill-199120>

¹³ <http://grad-schools.usnews.rankingsandreviews.com/best-graduate-schools/top-library-information-science-programs/university-of-washington-seattle-campus-236948>

¹⁴ <http://libedu.narod.ru/lis-au.htm> ¹⁵ <http://www.bls.gov/opub/ocq/2000/winter/art01.pdf>

¹⁶ <http://www.stkate.edu/academic/mlis/pdf/LIS7010Wint10.pdf> ¹⁷ <http://slisweb.sjsu.edu/programs/master-library-and-information-science-mlis>

¹⁸ Richard E. Rubin. Foundations of Library and Information Science. 3rd ed. New York: Neal-Schuman, c2010.